

нами. Взаємодіючи між собою, названі елементи утворюють цілісне явище – механізм державного управління, через який досягається соціально корисний результат управлінської діяльності. Тому наразі перспективним є вивчення структури, взаємодії елементів цього механізму, дослідження засад його правового регулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція адміністративної реформи в Україні // Офіційний вісник України. –1999. –№ 21. –Ст.943.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Програма діяльності Кабінету Міністрів “Назустріч людям” // Офіційний вісник України. –2005. –№ 6. –Ст.348.
3. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія /За заг. ред. О.М. Бандурки. –Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. –336 с.
4. Развадовський В. Функції державного управління транспортною системою України // Право України. –2004. –№ 5. –С.121-126.
5. Комарницький В.М. До питання щодо розроблення Екологічного кодексу України // Вісник Луганськ. академії внутр. справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. –2004. –№ 2. –С.125-134.
6. Draft, Richard L., Marcic, Dorothy. Understanding management. –Forth Worth etc.: The Dryden Press, 1998.
7. Аверьянов В.Б. Функции и организационная структура органа государственного управления: связь и взаимодействие: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 /АН УССР, Ин-т государства и права. –К., 1978. –35 с.
8. Коваль Л.В. Адміністративне право: Курс лекцій. –К:

Вентурі, 1998. –208 с.

9. Бевзенко В.М. Особливості співвідношення елементів процесу управління природно-заповідним фондом України // Сучасні проблеми науки та освіти: Матеріали 4-ї Міжнародної міждисциплінарної наук.-практ. конф.; м. Ялта. –Харків: Укр. асоціація “Жінки в науці та освіті”, Харківськ. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2003. –С.132.

10. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. –К.: Юрінком Інтер, 2001. –752 с.

11. Атаманчук Г.В. Сущность советского государственного управления. –М.: Юрид. лит., 1980. –256 с.

12. Старилов Ю.Н. Курс общего административного права: В 3-х т. –Т.2: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. –М.: Норма-Инфра М, 2002. –600 с.

13. Бандурка О.М., Греченко В.А. Влада в Україні на зламі другого і третього тисячоліть: Монографія. –Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. –304 с.

14. Комзюк А.Т., Пастушок І.М. До розуміння сутності та системи заходів адміністративного примусу, які застосовуються в діяльності податкової міліції в Україні // Вісник Луганськ. академії внутр. справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. –2004. –№ 4. –С.198-204.

15. Лист Державної податкової адміністрації «Про податковий облік трансфертів, наданих із бюджету суб'єктам підприємницької діяльності як дотації, субсидії» // Галицькі контракти. –2000. –11. –№ 45.

16. Кубко Е.Б. Программно-целевая организация государственного управления (сущность, правовая основа, хозяйственная практика): Монография. –Киев: Наук. думка, 1988. –232 с.

Надійшла до редколегії 10.06.2005

БЕВЗЕНКО В.М. ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕТОДОВ И ФУНКЦИЙ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ
Проанализировано особенности и взаимодействие методов и функций государственного управления.

***

BEVZENKO V.M. ORGANIZATIONAL AND JURIDICAL ASPECTS OF MUTUAL METHODS AND FUNCTIONS OF STATE GOVERNMENT
Peculiarities, mutual methods and functions of state government have been analyzed.

УДК 351:347.73

Л.В. БОРЕЦЬ^{*}, канд. юрид. наук, доц.,
М.В. БОРЕЦЬ^{**}

*Національна академія державної податкової служби України^{*}
Київський фінансово-економічний коледж Національної академії державної
податкової служби України^{**}*

КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Міститься аналіз теорії розвитку функцій державного управління. Виділяючи різні аспекти державного управління, автори розглядають його як цілісну систему.

З позицій права державне управління необхідно визначити як повсякденну, врегульовану нормами права, виконавчу, розпорядчу і контрольну діяльність держави з керівництва фінансово-економічною, соціально-

культурною і адміністративно-політичною сферами. Назване управління, по-перше, як організаційно-правова категорія, за своїм призначенням, функціональною спеціалізацією є практичною реалізацією державної влади, а

по-друге, воно завжди виступає як система, яка виражена в єдності двох підсистем – суб'єкта та об'єкта.

Інтерпретація державного фінансового контролю як підсистеми фінансового менеджменту потребує розгляду його як єдиної самостійної системи, що складається з трьох основних елементів - контролюючого суб'єкта, підконтрольного об'єкта і контрольних дій. Необхідність підвищення дієвості системи державного фінансового контролю потребує чіткої ідентифікації контролюючих суб'єктів, визначення характеру зв'язку та співвідношення між ними.

Метою написання статті було дослідження контролю як функції державного управління стосовно до системи фінансового контролю.

Управління охоплює всі сфери життя суспільства, оскільки в кожній з них люди певним чином упорядковують свою діяльність. Управління представляє собою цілеспрямований вплив суб'єкта управління на будь-який об'єкт в інтересах досягнення визначених результатів, тобто визначеної мети.

Під час розробки питання про сутність контролю сучасними вченими застосовується диференційований підхід до цієї проблеми, залежно від галузі наукових знань, у яких ведуться дослідження. Тому розмаїття поглядів на одну проблему відображає складність і багатогранність цього явища. У той же час аналіз і синтез цих поглядів дозволяє всебічно досліджувати категорію "контроль".

Таким чином, зміст поняття "контроль" необхідно розглянути як у вузькому розумінні, так і в більш широкому.

У науковій літературі розповсюджений погляд на контроль як лише на перевірку кого- і чого-небудь. Саме такий зміст вкладає в це поняття В.П. Суйц, який розглядає контроль як систему спостережень і перевірок чого-небудь [1, с.18]. Трохи ширший зміст у термін "контроль" вкладає Л.Ф. Зверенчук [2, с.33], який підкреслює єдність контрольної діяльності на стадії прийняття рішень і їхнього виконання. Разом із тим, контроль розглядається як спосіб, механізм порівняння результатів із завданнями. А такий підхід до визначення контролю приховує найважливішу його рису - можливість і необхідність активного впливу на фінансово-господарські процеси, що відбуваються.

Отже, настільки вузького розуміння сутності контролю в цілому, безумовно, недостатньо. Практика доводить, що контроль не реалізує призначеної йому ролі.

У ряді випадків контроль обумовлений зворотними зв'язками, тобто його місце і значення представлене як спосіб організації зворотних зв'язків, завдяки яким орган управління одержує інформацію про хід виконання його рішень. Фахівці з теорії управління, виділяючи три стадії управлінської діяльності (проекування і визначення цілі; організація виконання прийнятого рішення; контроль виконання), трактують контроль як особливу стадію управлінського циклу. На нашу думку, подібний підхід, відображаючи тільки одну грань аналізованого явища, не може претендувати на наукову повноту.

Дослідження теоретичних проблем контролю викликає необхідність застосування нових підходів при розгляді таких його компонентів, як суб'єкт, об'єкт і види контролю. Логіка дослідження змісту контролю як виду управлінської діяльності, як елементу управління припускає,

насамперед, аналіз більш загального поняття - змісту контролю як загальної функції управління. Співвідношення тут таке ж, як між загальним і частковим.

Визначення місця контролю в системі державного управління неможливе без визначення безпосередньо функцій державного управління. Поняття функції державного управління, на наш погляд, найбільш конкретно сформульовано Н.Р. Нижник: функція державного управління - це специфічний за предметом, змістом і засобами забезпечення цілісний управляючий вплив держави, в якому можна не лише виділяти й описувати функції державного управління, а й аналізувати розподіл кожної з них "по вертикалі" і "по горизонталі", тобто функціональну структуру державного управління [3, с.83].

Першим науковцем, який сформулював загальну систему управлінських функцій, був А. Файоль. Саме йому належить думка, що управляти - означає передбачати, організувати, розпоряджатися, координувати і контролювати [4, с.83]. Сучасна теорія державного управління розширила схему функцій, яку розробив А. Файоль ще на початку ХХ ст. Проте дослідники державного управління по-різному визначають систему управлінських функцій. Так, Б. Гаєвський до основних функцій управління відносить: прогнозування, програмування, планування, регулювання, координацію і контроль [5, с.33]. Вважаємо, що основною функцією управління обов'язково повинна бути визнана і функція організації. Серед теоретиків державного управління організацію, як управлінську функцію, досліджували Г. Туманов, Ю. Козлов, а найбільш глибоко Є. Кубко, який дійшов висновку, що організація - це функція управління, що сприймається не як стадія, а як частина змісту самого управлінського процесу [6, с.110]. Таким чином, проаналізувавши наукові праці з проблем визначення функцій управління, вважаємо, що система управлінських функцій має таку структуру:

- 1) прогнозування - це встановлення потенціалу об'єкта, його розрахунок у часі й просторі;
- 2) програмування - це визначення шляхів і завдань розвитку об'єкта;
- 3) планування - це розрахунок реалізації шляхів і завдань розвитку об'єкта, підведення під них розрахованих гарантій реалізації (матеріальних, духовних, організаційних);
- 4) організація - це впорядкування суб'єктів і об'єктів управління, системи державного управління, в цілому, й усього процесу державно-владного впливу з метою вирішення завдань, що стоять перед державою;
- 5) регулювання - це приведення до єдиного знаменника у виконанні певних завдань об'єктів, що включені у процес їх виконання;
- 6) координація - це приведення у відповідність діяльності різних об'єктів, що перебувають у фарватері реалізації єдиної мети, але безпосередньо не пов'язаних між собою;
- 7) контроль - це слідкування за процесом діяльності, а також встановлення реальних витрат і результатів управлінської діяльності, її всебічної ефективності.

Таким чином, контроль визнаний всіма теоретиками державного управління як одна з найважливіших функцій державного управління і посідає їх кінцеву позицію. Кон-

троль за організаційно-правовою природою необхідно розглядати як систематичну, конструктивну і позитивну діяльність, яка має місце як у сфері регулятивних, так і в сфері правоохоронних відносин, що зумовлено тісним зв'язком контролю з процесом прийняття управлінських рішень [7, с.28]. За допомогою контролю забезпечується своєчасність внесення коректив в управлінську діяльність, отримання інформації про реальний стан справ у сфері державного управління, виявлення порушень чинного законодавства. Для здійснення контролю і досягнення завдань, що стоять перед ним, важливими є систематичність, послідовність, всебічність та гласність, проведення аналізу його наслідків з обов'язковими висновками і реагуванням на виявлені недоліки в роботі органів державної виконавчої влади та їх посадових осіб. Саме такий підхід до контролю забезпечує йому місце серед основних функцій державного управління, спрямованих на підвищення ефективності державного управління, узгодженість управлінської діяльності та її результативність.

Як процес, специфічний управлінський вплив, контроль включає в себе наступні стадії:

1. Констатацію фактів і перевірку виконання планів, завдань, прийнятих рішень.

2. Критичну оцінку фактів або оцінку того, що якісні та кількісні показники досягнуті підконтрольним об'єктом, при цьому оцінка здійснюється не тільки з точки зору законності, але й доцільності.

3. Розробку заходів з метою поліпшення роботи і усунення виявлених недоліків.

Поділяючи думку О.Ф. Андрійко, необхідно зазначити, що контроль, як функція державного управління, має певні особливості та притаманні йому ознаки. Особливістю контролю є те, що він здійснюється з метою перевірки дотримання і виконання поставлених завдань, прийнятих рішень, тобто фактично після здійснення інших функцій управлінської діяльності. Точніше кажучи, контроль перевіряє і оцінює весь процес управлінської діяльності. Метою такої оцінки є приведення діяльності у відповідність із чинними правовими нормами та прийнятими, згідно з ними, управлінськими рішеннями. Отже, контроль "перевіряє" здійснення інших функцій управління і органічно пов'язаний з ними. Здійснення контролю на кінцевих етапах управлінської діяльності свідчить, що він є інтегруючим засобом щодо дотримання і виконання поставленої мети і завдань перед управлінням і про відповідність йому всіх інших функцій державного управління [8, с.167]. Проте сьогодні стосовно складу загальних функцій управління серед учених і фахівців у галузі теорії управління немає єдиної думки. Це обумовлено тим, що функції управління розглядаються стосовно різних сфер людської діяльності.

Контроль є загальною функцією управління також і тому, що він відповідає вимогам, які висуваються до загальних функцій: функція повинна визначатися природою і призначенням управління, відображати конкретний вид діяльності, бути об'єктивною, мати цільову спрямованість, однорідність змісту й однотипність методів виконання, бути універсальною для всіх видів управління.

Вважаємо, що інтерпретація контролю за виконанням державного бюджету як підсистеми фінансового менеджменту потребує його розглядати як єдину самостійну систему, що складається з трьох основних елементів - конт-

ролюючого суб'єкта, підконтрольного об'єкта і контрольних дій.

Формально об'єктом фінансового контролю є фінансові показники діяльності, але оскільки вони або регламентують процес формування, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів, або відображають результативність їх кругообігу, фактичним об'єктом фінансового контролю є весь процес виробничо-господарської діяльності.

Поділяючи думку В.О. Шевчука, встановлюємо, що визначальне місце серед елементів державного фінансового контролю належить контролюючим суб'єктам, які є найбільш активними складовими його системи [7, с.172]. Суб'єкти відіграють найсуттєвішу роль у функціонуванні й розвитку системи контролю, оскільки від них залежить вибір підконтрольних об'єктів, забезпечення, місця і часу виконання контрольних дій.

Необхідність підвищення дієвості системи державного фінансового контролю потребує чіткої ідентифікації контролюючих суб'єктів, визначення характеру зв'язку та співвідношення між ними. З огляду на це необхідно наголосити на важливості поділу всіх контролюючих суб'єктів на дві групи, а саме - на ініціаторів та виконавців функцій контролю.

Аналіз взаємодії між суб'єктами фінансового контролю в національній економіці свідчить про істотну зміну співвідношення між ними, зумовлену прийняттям Конституції України. Оскільки найвищою цінністю в Україні визнається людина, то, керуючись конституційними засадами, необхідно визнати, що ініціатором контролю в суспільстві є народ. Відповідно, виконавцями контролю є як безпосередньо народ, так і органи державної влади та місцевого самоврядування, через які він здійснює контрольні функції.

З огляду на таке делегування контрольних повноважень правомірним є розгляд органів державної влади як самостійних ініціаторів контролю у фінансово-економічній та інших ключових сферах господарювання суспільства.

Тому важливого значення набуває необхідність дотримання принципу узгодженості між низкою притаманних їм контрольних ініціатив, а саме:

- ініціювання фінансового контролю органами державної влади повинно підпорядковуватися, а не суперечити контрольній ініціативі народу, яка є функцією економічних інтересів останнього;

- контрольні ініціативи органів державної влади повинні взаємоузгоджуватися, а не конкурувати між собою чи протидіяти одна одній;

- державний фінансовий контроль, ініційований гілками розподіленої державної влади (з огляду на затверджену Конституцією України структурованість останньої), повинен підпорядковуватися аналогічним вимогам.

Таким чином, у цілому повинен формуватися баланс ініціатив між ключовими суб'єктами державного фінансового контролю, дотримання якого в подальшому є передумовою досягнення відповідної збалансованості здійснюваних ними контрольних дій. У свою чергу, баланс ініціатив фінансового контролю та контрольних дій цих суб'єктів постане запорукою економічного зростання національного господарства, гарантом безпеки та елементом

стабільності суспільства.

Ці положення слід розглядати як концептуальні засади, спираючись на які можна забезпечити конкретність аналізу процесів становлення та проблем розвитку системи державного фінансового контролю в Україні.

Адекватність державного фінансового контролю сучасним вимогам означає відповідність кожного з названих елементів його системи визначеним параметрам фінансово-економічного розвитку. При цьому досить важливу роль в удосконаленні системи відіграє модифікація контрольних дій, оскільки вони віддзеркалюють методологічний аспект контролю.

Вважаємо, що наявній в Україні системі фінансового контролю, яку можна визнати відповідною існуючим вимогам, бракує сучасного методичного та технологічного інструментарію виконання контрольних дій. Причиною цього є недостатнє дослідження методологічних аспектів проблеми, а відповідно - відсутність новітнього арсеналу прийомів і способів здійснення фінансового контролю. Це суттєво збіднює контрольну практику і значною мірою зумовлює низьку ефективність функціонування системи державного фінансового контролю.

Притаманна контролю властивість компаративності відкриває можливість інтерпретації контрольних дій як процедур зіставлення кількох величин, одна з яких відіграє роль норми державного фінансового контролю, а інша - має фактичне значення і порівнюється з нормою. Тому визначальна роль контрольних процедур полягає у знаходженні відхилень фактичних величин від норм.

З методичної точки зору слід ширше застосовувати формалізовані (логічні, математичні тощо) та дескриптивні (описові) способи реалізації процедур державного фінансового контролю. З технологічної точки зору необхідно виділити варіанти з'єднання виконавців фінансового контролю з технічними засобами його здійснення - рутинну, ергатичну (людино-машинну) та автоматичну (комп'ютерну) технології реалізації контрольних процедур.

Таким чином, розв'язання проблеми підвищення ефективності державного фінансового контролю необхідно здійснювати на засадах системного підходу, а саме:

- він повинен розглядатися як важливий елемент загальнодержавного контролю, який, у свою чергу, є складовою системи суспільного контролю;
- дотримання субординації при побудові органів державного фінансового контролю в структурі загальнодержавних контролюючих інституцій.

Дослідження контролю як правової форми діяльності державних органів викликане також необхідністю пошуку шляхів і способів постійного удосконалення організаційно-управлінських форм діяльності державного апарату, що відповідає сучасному етапу розвитку суспільства. Важливого значення набуває розробка питань процедурно-процесуального регулювання контрольної діяльності, вироблення конкретних пропозицій щодо удосконалення і законодавчого врегулювання. У цьому аспекті дослідження є реальні можливості пошуку шляхів підвищення ефективності контрольної діяльності і посилення ролі права.

Проблема контролю як самостійного державно-правового інституту вимагає дослідження його правової

природи, основних функцій і сутності, визначення місця контролю в структурі юридичного процесу.

З'ясовуючи місце контролю в системі правових форм діяльності, важливо підкреслити, що він стоїть після правотворення і правозастосування, впливає на них з організаційного боку. Тому, очевидно, що удосконалення контрольної діяльності прямо веде до поліпшення самого правотворення і правозастосування.

З огляду на актуальність питання щодо державного управління, викликаного незабезпеченістю економіки достатнім обсягом фінансових ресурсів, провідна роль у регулюванні їх потоків, раціональному й ефективному використанні належить системі державного фінансового контролю, до якої відносять Рахункову палату, Державну контрольну-ревізійну службу, Державне казначейство, Державну податкову службу та деякі інші. Повного визначення органів системи державного фінансового контролю (далі ДФК) поки що немає, бо відповідний законопроект тільки готується. Проте, за ознаками ініціаторів і сфери здійснення контролю, зазначені органи правомірно віднесені до категорії ДФК.

Особливе місце фінансового контролю в загальній контролюючій системі як елемента в системі управління суспільними процесами зумовлюється його специфікою, що найяскравіше проявляється в контрольній функції самих фінансів. Здатність виражати специфічну сторону виробничо-господарської діяльності будь-якої сфери об'єктивно властива фінансам, робить фінансовий контроль всеосяжним.

Таким чином, контроль, як одна з функцій управління, - як у діяльності державних органів, так і в діяльності різних суб'єктів господарювання залишається одним з найважливіших елементів соціального управління в суспільстві з ринковою економікою. Контроль (державний, управлінський, незалежний) дозволяє забезпечити необхідною інформацією всі рівні соціального управління і, у остаточному підсумку, вирішити поставлене перед системою (соціальною чи економічною) завдання. Здійснюється це шляхом аналізу інформації та прийняття рішень, які корегують функціонування системи.

Зміст контролюючої діяльності полягає у зборі інформації про стан керованої системи, виявленні порушень і їхніх причин, що виникають, виборі заходів для усунення недоліків і відстеженні цього процесу.

Стосовно контрольної-ревізійної роботи як особливого виду контролю головним завданням варто вважати запобігання негативним явищам і повне їх усунення. Практична реалізація цих положень може знайти вираження у проведенні таких заходів, які б мали профілактичний, превентивний характер і були б пов'язані не тільки з безпосереднім попередженням порушень щодо матеріальних цінностей і грошових коштів, але і з підвищенням дієвості й ефективності роботи самого контрольної-ревізійного апарату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Суйц В.П. Внутрипроизводственный контроль. -М.: Финансы и статистика, 1987. -224 с.
2. Зверенчук Л.Ф., Гуральник Я.И. и др. Контроль и ревизия в строительстве. -М.: Финансы и статистика,

1989. –217 с.

3. Нижник Н.Р. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи. -К.: Оріони, 1998. -192 с.

4. Файоль А. Общее и промышленное управление. – М., 1923. –213 с.

5. Гаєвський Б.А. Основи науки управління. -К., 1998. –67 с.

6. Кубко Е.Б. Введение в теорию государственно-правовой организации социальных систем. -К.: Юриком,

1997. –223 с.

7. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології). –К., 1999. –312 с.

8. Андрійко О.Ф. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи. -К.: Оріяни, 1998. –222 с.

Надійшла до редколегії 28.11.2005

БОРЕЦЬ Л.В., БОРЕЦЬ М.В. КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Содержится анализ теории развития функций государственного управления. Выделяя разные аспекты государственного управления, авторы рассматривают его как целостную систему.

***

BORETS L.V., BORETS M.V. CONTROL IN SYSTEM OF THE GOVERNMENT

The analysis of the theory development functions of the government contains. Allocating different aspects of the government, authors consider it as complete system.

Ю.М. ДМИТРИЄНКО

канд. филос. наук, доц.

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

УДК 165.242.2:340.1

ПРАВОВІ ІДЕЇ ЛІБЕРАЛЬНОГО ТА РАДИКАЛЬНОГО ДЕМОКРАТИЗМУ ЯК ПЕРШОДЖЕРЕЛА УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ ТА СУЧАСНОЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Аналізуються з точки зору першоджерел української правосвідомості та сучасної адміністративно-територіальної реформи правові ідеї ліберального та радикального демократизму в Україні у другій половині 18-19 сторіччя.

Сучасна ситуація розвитку українського права, що європейськоцентрично трансформується, викликає потребу в активному використанні в процесуальному формотворенні норми права нової правової ідеології, яка має першоджерелами старі правові традиції ідеології ліберального та радикального демократизму другої половини 18-19 сторіччя. Звісно, що остаточно у XIX ст. в українській правосвідомості виокремлюються ліберально-демократичний та радикально-демократичний напрями, основними аспектами яких були національне визволення, суспільний та державний переустрій на засадах парламентаризму, забезпечення прав і свобод людини, а згодом і свободи господарювання – саме таке завдання стоїть перед сучасним українським державотворенням, гостро потребуючим використання саме тих правових ідей, що народжувались та остаточно сформувались як ідеологія ліберального та радикального демократизму. У такий спосіб зазначена проблема безпосередньо пов'язана з державною програ-

мою Київського національного університету ім. Т. Шевченка «Розбудова державності України 1996-2005 рр.», плановою науковою темою Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка «Розробка міжнародних правових, політичних та економічних основ розбудови Української держави. № 97128», науковою темою відділення міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка «Міжнародно-правові основи зміцнення державності України. № 97132» та ін. Аналогічних або подібних досліджень нам у вітчизняній та іноземній літературі знайти не вдалось, а у зв'язку з тим, що, не дивлячись на близькі тематичні дослідження автора, проблема комплексного узагальнення різних тенденцій розвитку української правосвідомості правової державності в контексті виявлення специфіки правової ідеології ліберального та радикального демократизму, досі не була розв'язана, - завданням статті є окреслення орієнтирів комплексного узагальнення